



VESZELKÁNE

GÉMES ESZTER

Történetek

Rózsa Sándorékról

IMRE BÚCSÚJA

Elérkezett a várva várt szombat. A levegő egész nap meleg volt, de estefelére csak lehült. Régente szombat délig dolgozott a tanyai ember, a férfiaknak délután takarítás, udvarsöprés, az asszonyoknak kalácssütés volt a dolguk. Estefelé már kint ültek mind, a tanya tövében végighúzódo sárpadkán.

Egyszer csak nyugat felől porfelhő kerekedik. András feláll, kezét szeme elé teszi, nap ellen árnyéknak. Néz, elkomorodik, leül.

— Mi az? — kérdi Imre.

— Nézd mög, gyűnnek Sándorék.

Imre feláll, ujjongva indul elébük kaput nyitni, ami csupa fölösleges, azon ugyan egy sem jön be, mind úgy ugratják át a kerítést.

— Aggy Isten! — köszönnek.

— Fogaggy Isten! — örvendezik Imre.

Leszállnak a lovakról, bevezetik őket az istállóba, megkötözik, csak aztán kezelnék. Megropogtatják egymás kezét, az a büszkébb, aki erősebben meg tudja a másik kezét szorítani.

(Mikor Rúza legelőször találkozott Veszélkával, kezét szorítottak. Ebben a kézszorításban némán minden benne volt. Itt dőlt el Imre sorsa. Már akkor megtetszetek egymásnak, abban a kézszorításban már fogadalom, baráti pecsét volt. Ki is tartottak egymás mellett mindvégig, csak egyszer csúszott közéjük majdnem végzettsé váló nézeteltérés, egy nő végett...)

— Imre, gyere ide! — szól András.

— Mit paran...?

— Vigyétök ki az akolbú a legjobb ürüt, hámozzátok mög, főzzétök mög paprikásnak, a kadarkás hordót üssétök csapra, a bográcsot a földházba mögtanálítok, igyatok, ögyetök, de nem azé adom, hogy a földed idadd, csak töccsétök kedvetöket, mulassatok, oszt ha emönnek, dógozunk hónap együtt mögén.

— Rá se álmodj arra, hogy itthon maradok! Neköm mán egyre halad, ha nem kő a jó tanács.

— András, té nem segítsz?

— Nem. Vattok ölegen.

Mán ballag is András a semlyékesen kifelé, amerre a tehenek legelésznek. Bosz-
szúsan mondja:

„Hogy nem szeretik a fődet? Köll a kóbor élet? Akár a cigányok. Nem köll az
otthon, a nyugalom, a biztonság. Itt a szép darab föld gazda nekü, erő nekü, itt ez a
hat magyar fehér ökör, mindön évbe törnénk fő egy néhány köblös fődet, szapo-
ronna a termés. Kő a jó? Nem. Kő a rossz? Kő.”

Hagyjuk Andrást, hadd tőprengjön. Nézzük mög, odabenn mit csinálnak?

Imre már kiengedte a birka vérét, felakasztották a góréra, már nyúzták is.
Nocki készítette a szolgafát, amire a bogrács lesz akasztva. Nocki volt a paprikás-
főző, mert olyan paprikást senki sem tudott főzni, mint ő.

Mögadom a módját neki! — így szokta mondani, ha dicsérték a főztjét. Addig
forgatta a bográcsba, míg a vad levét el nem párolta, és csak aztán tette rá a hagy-
mát, sót, borsot, paprikát, egy kis köménymagot, feleresztette vízzel, egy pohár bort
öntött rá, és sűrű forgatás közt főzte. Ez volt a népek nyelvén a „bütyárpaprikás”.

Sándor azt mondja Matyinak: Eredj Matyi muzsikuskóé’.

— Imre, te Julisnak szóltál-é?

— Nem biz én!

— Hát akkó ömégy, möghívod a lányasszonyt.

— Csak nem ereszti el a lányt az anyja magát.

— Akkó gyűjön az is. Mongyad, hogy tüstőlettel hívatom őket, vacsorájjanak
velünk. Örszét is híjjad.

— Az mán az én sorom — szól Imre.

Ezzel Imre hordozza a cserépkancsót körül. Isznak, bő ingujjukkal megtörlik a
szájukat.

— Te Sándor! Tán tē szeretöd ezt a Julist?

— Hogy kérdőzhetsz ilyent?

— Milyen embör vónék, ha rávakarnék a fehércselédre!

— Vissza szó, mögbántam, hogy kérdöztem — szól Imre.

Elindul Imre Julisékhöz, ahogy halad befelé, nem lát senkit, csak a három nagy
kutya vallasza. Hiába, a bot eltört a kutyákon, csak annyi ideje volt, hogy egy nagy
eperfára fel bírt menekülni.

Ugattak a kutyák alólról dühösen, mire kijött Ferdi bácsi, aki bizony jól ki-
kacagta magát, mikor meglátta a fára szorult embert.

— Hej! Hej! öcsém, majd becsukom ezt a dögöket, aztán lejöhetsz. Na most
mán méhetünk, tiszta a levegő — szól Ferdi bácsi.

Beérnek a gangra. Ül le öcsém! Majd befordulok a pitarba, oszt hozok egy kis
szíverősítőt, mē ezök a bestiák ugyancsak rád ijesztöttek. Ezzel befordul, kifordul
kétliteres lopóval a kezében, fog egy cserépbögrét, teleereszti:

— Na öcsém, így!

Imre iszik. — Nagyon hideg ez, bátyám!

Újra tölt, újra meg kellett inni, még egyszer, hiába szabadkozik Imre. „Három
a magyar”, azt is meg kell innia. Kezd a széken feszengni, mondani kellene, miért
jött.

— Hát mög kék mán mondani, mi járatba vónék.

— Hát ölég nagy a posta, maj mögmongya.

— Ángyomasszonyék itthon vannak-é?

— Itthon hát!

— Mit csinának, hogy nem kerültek még elő?

— Hát a lányasszonynek készül valami új gúnyaféle, azt próbálgatik. Maj szó-
lok nekik.

A pitaron keresztül bekiált:

— Hé-kám, gyertök ki! Itt van Imre.

— Mi az ördög hozi ide ilyenkö! — hallatszik múltóval.

De azért kijön mind a kettő, az asszony leül. Julis meg a gangoszlophoz dől, úgy
szájaskodik.

Imre kezdi a beszédet keservesen:

— Ángyomasszony! Hogy is kezgyem, vendégeink vannak, oszt azt üzenik, hogy tisztólettel híjjam mög kentőket vacsorára, majd ötöcsük az üdőt.

— Minnyájunkat híttak? Nemcsak a Julist?

— De nem ám! Kendet is.

— Mē Julist magát nem engenném!

— Hát azé híjjuk kendet is.

— Engöm csak azé? Úgy érzöm én ott magam, mint kocsiba az ötödik kerék.

— Ammán a kend baja. De azé csak gyék' kendtők.

— Maj möglássuk. Még nem is kérdöztem: kik lösznek a vendégök?

— Tuggya azt kend, mit kérdi!

— Hát azé illik tán mögkérdözni, vagy mi a manó?

Imre elköszönt, elment, elkísérte Ferdi bácsi, visszafelé kiengedte a komondorokat.

— Asszony! Ez a gyérök engöm is nagyon möghítt.

— Azt mán nem — szól az asszony —, kicsalnának minnyájonkat, a cimborák mög visszagyünnének, évinnék a szép lovakat, mög sé állnának velük Szabadkáig. Kend itthon marad.

— Na Julis, münk mönyünk-é?

— Ühüm — szól Julis.

— Van ám ott mit nézni, mikó ezök mulatnak, hogy járlik a dobogóst, mög a rőszkettetöst — szól Ferdi bácsi.

Imre Julistól Örzséhez ment, meghívta azt is, mert neki van a búcsúestéje.

Mikor hazaér, eléje megy Sándor:

— Na gyün-é?

— Gyűnnék! Biztos, hogy elgyün az annya. Amilyen biztos, hogy Imre a nevem. Pedig nem bálnám, ha otthon maranna, mē olyan jó szöme van, hogy kísér mindön mozdulatomat. A múltkor is mögszorítottam a Julis kezit, oszt aszonta: „Nem muszáj mindég szerbuszóni.”

Imre nevette.

Ez idő alatt Ferdi bácsiéknál öltözködtek. Ángyomasszony úgy kiöltözött, mint egy páva. Julis magyaros ruhába, két ágra fonott hajjal, piros szalag belefonna.

Mire odaértek, már mindenki együtt volt. Behordták a paprikást az asztalra. Sándor Julis mellé került, anyámasszonynak nem jutott hely mellettük, így szemben foglalta el posztállását.

A vacsora hangulatos volt, a kadar kikíváncozott, dal és tánc formájában. Julis anyja mindig a fiatalokat leste, le nem vette a szemét róluk.

Azt mondja Sándor: „Hogy nem szégyöll anyád örökké idenézni!”

— Lányát nézi! — szól Julis.

Mikor vége lett a vacsorának, az asztalokat kivitték, elő a cigányt. Először csak a legények maguk, azután a lányokkal járták a csárdást. Éjfél tájon Imre leült Örzsével, eléje tárta, hogy ez a búcsúeste, Örze hozzáfogott pityeregni.

Azt mondja Imre: „Csak alkó sirass, ha möghaltam.”

Sándor is leült Julissal egymás mellé, beszélgettek.

Sándor a Julis keze után nyúlt, megfogta. Julis vonakodott.

— No mi a'? Hát így állunk?

— Mire érti kend?

— Hát Julis valamit kő néköd mondanom, mán régön nyomi a bögyem.

— Hát mongya kend!

— Hát az én szívem nagyon nagyon hajlik tőfeléd, milyen jó lönne, ha a tized is úgy érozne, úgy löhetne belölünk egy pár.

Julis nem szól, lehajtja a fejét.

— Mongyá valamilyent! Vagy anyádtú fész? Nem röstell egész üdő alatt idenézni!

— Nem félök én! De mit tuggyak szóni erre a sémmylen beszédre?
 — Julis, Julis! Vigyázz a szádra.
 — Nem is tunna kend hová vinni!
 Sándor vörös lett, mint a rák. Azt felelte:
 — Amik bukor neköm szállást ad, tégöd is betakar.
 Julis nem szólt, a pecsétfejű aranygyűrűjét babrálta.
 — Mit vétött a gyűrűd, hogy örökké azt cimbállod?
 — Az égadta sömmit, csak így jobban eszömbe jut, akitű kaptam.
 — Mi a manó! Hát mán van szeretőd?
 — Van ám! — szól Julis.
 — Móg meröd-é mondani a nevit?
 — Úgy-a, hogy móg! Hát a Betyár Pista!
 — Mikó jegyözött-ē? — kérdi Sándor.
 — Két hete.
 — Mégis együtté a mulatságra?
 — Azt hittem, ű is itt lössz! — felelte Julis.
 — Hát a' mivē különb nállam? Az is betyár.
 — Hát azt szeretöm. Móg azoknak kocsmájuk is van.
 — Jó van Julis, azé mögférünk egymástú a nagy világba. Én szerelmet kúdulni nem szoktam.
 Sándor sarkon fordult, otthagytá Julist, mulatott egész hajnalig, de le nem itta magát.
 Imre szólt Andrásnak, hogy menjenek a felházba, és ami intéznivalójuk van, intézzék el. András ment szomorúan, bár ő nem mulatott.
 Imre hozta a papírt, kalamárist, kökénybogyótintát. András katonáéknál tanult írni, ő írta meg az ajándéklevelet: A tizenhét köblös földem od'adom neköd!
 — Bár nē annád! Nē mönny Imre! Hát vízzé válik a véröd? Mē tovább nem ismerlek testvérnek.
 — Mán azé is vált — szól Imre.
 — Vigyázz bátyám! — fordítva nē mondd valamikó, ez a szó, de nálam szá-nalmat nem találsz, ahogy ehagyod a tanyát, abba a percbe mötagadlak, szá-momra halott vagy.
 — Írjad! — szól Imre.
 András a fehér gúnár tollából csinált kalamust, bemártja a kökénytintába, pár sorból megírja:
 „Odaadom András öcsémnek örökre, tizenhét köblös földemet, neköm nincs rá szükségöm, enyim az egész világ.”
 Imre belemártotta hüvelykujját a tintába, rányomta a levél aljára a törvény-szerű hiteles bélyegzőt, mert az ujjlenyomatát senki sem tagadhatja meg.
 Sándor rosszkedvű volt, Julis nyelve megcsipkedte. Még hát a csalódás. Imre nagyon jókedvű volt. Elővezették a lovakat, felugráltak rájuk, kivágtattak az ud-varba. Mikor a határhoz értek, a kanyarnál szokás szerint integettek vissza, kalap-jukat lengették, de senki sem viszonzta.
 András még csak utánuk se nézett. Szégyenteljes haragot érzett.

ÁGH MEGALÁZÁSA

Rúza Sándor ment egész éjjel, hajnal felé bezörgetett egy napsugaras végű, nagy tanyába.
 — Ki az? — szól egy asszonyi hang.
 — Én vagyok!
 — Kiskutya is én! — ismét az asszony.
 — Nē komédiázz! Én vagyok, Sándor.
 — Ammán' másképp hangzik! — szól az asszony.

Kinyitja az ajtót, megcsókolja az asszonyt, odamegy a két alvó gyermekhez, megcsókolja őket, nézi, nézi. Mi jutott eszébe: a gyermekek az övé, az asszony más felesége. Oda van az ura, messze katonáskodik, ha hazajön, talán egy csapásra agyonüti ezt a szerelemvirágokat, ezt a betyárfattyakat. Elbúsulásából az asszony veri fel:

— Újjék kend lő, Sándor! Rittkán gyün kend! — szól az asszony.

— Ne kunérozz! Tudtad, kivé kezdő! Mőringot is kapsz ölég böcsületőssen! Akkó mi a bajod?

— Neköm kend héányzik! — szól az asszony.

— Hát, ha az urad hazagyün a háborúbú, mi lössz?

— Én csak kendhön állók akkó is! Hisz a györökők a kendé!

— Nem tom'én, hogy a vérőmbú valók-e? — szól Sándor.

— Rittig! Olyanok mind kend! Mán mindég veszekőnnék.

— Ügy!... — szól Sándor, elfordul, hogy az arcát ne lássa az asszony, amelyet a méreg és a szégyen ellepett.

— Möddig lössz kend itthon? — kérdé az asszony.

— Öt napig maradok, azt kő mondani mindőnkinek: tázlári rokonod vagyok. Nem is volt az első két nap semmi hiba, elbeszélgettek, jól eltelt az idő. Hanem ahogy harmadik nap játszik a kisgyerekekkel, azt mondja a nagyobbik:

— Édősapám! Kend mindig sütettő jár, nem fél kend a betyároktú?

— Milyen betyároktú? — kérdi Sándor.

— Hát itt erre mindőnfelé vannak az erdőbe, olyan haramiják. Kendöt is mögőlik, ha mögfogik. Van azoknak vezérük is, Rúzsa Sándornak híjják.

— Ki mondta ezt neköd? — kérdé Rúzsa.

— Édősanyám! — feleli a gyermek.

— Ügye milyen okossak, a lelkeim! — mondja az asszony nevetve.

De ahogy odanézett Rúzsa Sándorra, meglátta az arcát, megfagyott a nevetés benne, nagyon jól ismerte ő ezt a tekintetet. A délután beszélgetés nélkül telt el, hanem estére begyűltek a szomszédok Eszternél beszélgetni. Volt köztük egy nagygazda is — Ágh Péternek hívták —, aki Rúzsa mellé került.

— Mi újság Tázláron, öcsémuram?

— Nincs olyan különös, jó volt a bor, mög a búzatermés.

— Itt is! — szól Ágh. — Mongyad csak öcsém, ott ki van-e a Rúzsa fejire a díj téve?

— Csak ki — szól Rúzsa.

— Micsoda pézpocsékolás az ország résziről, ennek a bitangnak a fejié ennyi pénzt! Micsoda összeg! Mennyi kárt tud egy ilyen banda az országnak tőnni. Ahe-lyött, hogy fiatal erejüket munkába hajtának, fosztogatják embertársaikat.

— Hát nincs azoknak földjük! Hun dógozzanak? — szól Sándor.

— Szegődjének be bérősnék! — feleli Ágh.

— Tőmjék a gazda tarisznyáját, ugyé? — szól Sándor.

— Zsellérnek, jobbagynak az a kötelessége — mondja Ágh. — Én úgy hallottam, ha Rúzsát elfogik, utánna a többi egymásután mind vezér lössz. Nehéz dió lössz ez a vármőgyének.

— Sok katona, perzekútor épusztul addig, még ezőket összevadászik — szól Sándor.

— De jól tudod ezt a Rúzsa-ügyet. Mög mintha pártőnád is — szól Ágh.

— Hát ami azt illeti, pártolom hát, mē én is a szőgényők közé tartozok. Mög ott lőttek mög egyet mellettünk. Az mondta, hogy egy se adja mög magát, se ē nem árulik egyőmást — beszélő Rúzsa.

— Hát ettől nem kérdőzték, hol tartőzkodik Rúzsa mög a bandája? — kérdé Ágh.

— Dehogy nem! Ügy verték puskatussal, ahogy haldoklott, de az csak nyőgött, gyűtt a vér a száján. Akkó mögmosták, hogy magáhon térjön. Magáhon is

tért, de nem szólt egy szót se. Avval attak neki egy néhány fejbevagást, oszt vitte a sírba a titkot magávé, nem árulta é társait — szól Sándor.

— Én ki tunnám szödni belülük a titkot! — szól Ágh.

— Nehéz dió vóna — szól Sándor.

— Visszatérök oda öcsém, hogy csak pézpocsékolás az ország részérül, amit kitűzött Rúzsa fejire — mondja Ágh.

— Én mög erre csak amondó vagyok, hogy jól töszik, mē jó gazda úgysé árúná é. Csak szögén tönné, ammög nem vinné é a pézt külföldre, csak itt virágoztatná föl. Ugyan Rúzsa maga mondta, ha mögunja a bityárságot, maga mellé vösz egy nagyön szögény embört, bevezetteti magát a kapitánhoz, hogy szögénnek essön a péz, utóljára is jöt cselekszik a szögénnyel — beszél Rúzsa.

— Aszondod té öcsém, a jó gazda nem árúná é Rúzsát. Ha nyomra tudnám vezetni a pandúrokat, én vónék az első, aki elárúnám őket, és minden arcpirulás nélkül, bekasszálnám a fejdíjat.

— Tán magát mán sokat kifosztották, azé haragszik rájuk?

Erre Ágh fölnevet: Engöm? Hogy engöm? Még csak az hiányzik! Ha hozzám gyünnének, húsznak állnék elébe; két fiammal, két bérösömmel, az asszonyok is számításba jöhetnek. Mire közel érnének, nagy részét lépufogatnánk, öcsém! Hahaha! Hogy hozzám! Mögmulatattál öcsém — szól Ágh.

— Emén a még maga is cselt csinálni, nem azé, hogy félne, hanem hogy embőreletbe kár né essék — mondja Sándor.

— Nagyön a pártjukon állsz, öcsém!

— Áll a ménkü! — szól Sándor.

Éjfél tájon mindenki elköszön, indulnak haza. Ekkor Sándor azt mondja:

— Hónap estére löszök itt a testvérömné utóljára, hoztam én Tázlárú egy hordó bort, hónap estére búcsúestét röndözök, hanem akik jelön vótak, mindönkit szívesen möghívok, de el is várok. Majd egy kicsit mulatozunk, 100 literbű futtya is a mulatás.

— Te Sándor! — mire hívogatsz te? Nincs itt bor! — szól az asszony később.

— Van az Ághnak! — mondja Sándor.

— Azt nem hozhatod ide! — mondja Eszter.

— Nagyön vígan! — feleli Sándor.

Az asszony lefeküdt, Sándor kisompolygott. Elment az Ágh sövénye mellé, leheveredett. Nemsokára a tanya felől egy alak közeledett:

— Csitt, csitt! — lassú hang.

— Té vagy Gara? — kérdé Sándor.

— Én — válaszol Gara.

— Ághék lefeküttek mán? — kérdé Sándor.

— Lő! Te Sándor, valamit kö mondani! Én az Ágh Térkát mögszerettem, ű is éngöm!

— Nem törődök vele! — ezt a táncot é kö járnod, vége is lössz a hívatasodnak, az ifiasszonyt möringolom. Az Ághot mög kö leckéztetni, amé olyan szömtelen vót. Most a pincét kinyitod, a hordót segicc évinni, aztán üressen visszahozod, vízzel mögtötöd, oszt igyad Ágh!

— Nem bánom! — szól Gara.

— Ha té ki akarsz a bandábu lépni, kiléphecc, de úgy árulj é bennünket, hogy akárhova bujdosó, a kezem utóér. Még egy pandúrhon sē tunnék olyan kögyetlen lönni, mint egy cimboráhon, aki áruló.

— Sokáig küzködtem magamma, de héjába, a szerelöm győzött. Ha nem löhetök is veletök, itt löszök ebbe a kemény szívbe. Úgy szeretnélek bennetöket pártóni, de nem merlek. Ágh nem sejtí, ki vagyok, aszontam neki: Fölvidékrű gyüttem, még a feleségömnök sē árúnám é, ki vagyok. Inkább a nyelvem engennem kívágni, mint elárújjam, ki vótam, vagy tik möre tanyáztok.

— Gyerünk Gara! — szól Sándor.

Ahogy haladtak befelé, a kutyák fölriadtak, Gara fütttyentett nekik, azok leálltak. Ágh szobájának az ablaka, mint egy süket, ásitott. Nahát ez az embör hencög, hogy útiüle nem bírnak évinni sömmit, alszik, mint a medve. Ámuljon hónap! Nem is lössz mán sok ügyünk egymással. Én az asszonyssággal leszámolok. A gyerök olyant mondott, hogy mögundorodtam. Majd éhozom neki a möringot. Veled is beszélök, oszt jóéccakát mondok ennek a tájéknak, nem háborítom sē jó, sē rossz végrű.

Odaérték a pincéhez, Gara kizárta az ajtót, mert a kulcs a mellette levő kamrában volt. Bementek. A százliteres hordót két rúdra ráfektették, és elvitték Eszterhez, ott kiüresítették, Gara visszavitte, betette a helyére, és vízzel tele, a dugót beleverte, lefeküdt, mintha mi sem történt volna.

Sándor bement.

— Te Sándor! Néhogy valami bajt hozz a nyakamra!

— Nem nagyon hozok mán én a te nyakadra, sē bajt, sē örömet, mē én mán csak éccő gyűvök hozzád, a möring végött, oszt végeztünk.

— Nem értöm! — szól Eszter.

— Nem is kő a fehércselédnek mindönbe kanalászni.

— De én vagyok a dologba, értenöm kéne — szól Eszter.

— Mögértöd azt még üdejibe — mondja Sándor.

Másnap este jöttek a szomszédok össze. Ághék is, az egész család, Terka is. Sándor nézte, csakugyan szép lány ez a Terka, karsú mint egy őz, a puffos ujjú lékri rajta, ráncos, bő ruha, keresztben csíkos botos feszült formás bokáján. Gara odasompolyog Sándorhoz.

— No mögéri-e?

— Ühüm — mondja Sándor.

Csapa ütök a hordót. Isznak, ki miből tud, kancsóból, bögréből, kulacsból, ki mit ér, még tányérből is.

Mikor Ágh kezébe veszi a kancsót, iszik, ízleli, rágja, csettintget a nyelvével: de olyan zamatos ez a bor, mint az enyéme, színe, mindőne olyan, még az itala is.

— Felénk is szőke homok termi! — szól Sándor. — Igyék Ágh szomszéd, nē sajnálja a gazdát, bírja az!

— Dehogy sajnálom, öcsém! már fokolom is; pont olyan erős, mint az enyém, első pohár a gyomorba, második a hasba, harmadik térdig, negyedik már a lábba áll.

— Igyunk, igyanak, nē sajnálják a gazdát, van annak ölég!

Nótára kezdtek, jól el voltak már ázva.

Sándor kimegy a pitarba: Eszter, pirítottá tarhonyát?

— Parancsóta kend!

Ezzel levesz Sándor a szabadtűzhelyről egy nagy kotla pirított tarhonyát.

Most mán eridj be a vendégökhön, mongyad, hogy a testvéröd be van csi-csentve, oszt egy kicsit léfeküdt.

Bemegy Eszter, mondja odabent.

— Hát ilyen selyömfű ez a te testvéröd, hogy nem bírja az ivást, de bözzög én birom. Úgy lötyög a hasamba a bor, mintha kishordóba guringatnák, sok fér ide, különösen potyából — veregeti a hasát Ágh.

Gara dalolt, de a füle mindig kifelé volt, csak mikor a csendes dobogás elmúlt, akkor nyugodott meg, és ezután mulatott jóízűt, mert már akkor tudta, hogy Sándor oda van.

Sándor a kotla tarhonyát széjjelszórta a kutyáknak. Azok kaparászták a homokba, biz azt nem kis időbe került szemenként összeszedgetni.

Sándor meg nyugodtan munkálkodott, gyönyörű öt darab fiatal lovat összefűzött, lábaikat bepólyálta, hogy ne halljon a dobogás, négyet már kész helyre vitt, egyen pedig hazavágtatott.

Másnap korán reggel Gara zörget Ágh ajtaján:
 — Gazd'uram! keljön föl kigyelmed!
 — Eredj a fenébe! Ne háborgass — kiált Ágh.
 — Keljék föl, gazd'uram! Oda az öt darab hároméves deres csikók, mög száz literős hordó bor — szól Gara.
 — Álmodok, vagy bolondnak tartasz, né járasd velem az ápril elsőt, való ez?
 — Megtörtént valóság, gazd'uram!
 Papucsban, alsóruhában ment ki. Mikor mindenről meggyőződött, mint egy eszelős, ordított, kiabált:
 — Ezt a szégyönt! Ezt a gyalázatot! A saját borom itatták. Inkább ingyen odaadtam volna mindönt, csak ez né történt volna, hogy nevet most engöm Pergő Pista (haragosa volt)! Az egész világ Ághon mulat; ország csúfja én, én szegény fejem, bitangok, betyárok csúfja. Majd én igazat tőszök! Majd beszélök Szeged kapitányával!
 Azzal, ahogy van, alsóruhában, papucsban akar a ló hátára ülni, és indubni. A felesége szerelte le, hogy legalább öltözzék fel, és úgy menjen.
 Elment Eszterhez, őt nyaggatta. Hát ő nem tud semmit, mert nem is tudott valóban. Szegeden elbeszélte a szégyenét. Kérte a kapitányt, hogy fogdossák össze a betyárokat.
 Alig várta a kapitány, hogy Ágh kimenjen az ajtón, s szívből kikacagta magát az Ágh szégyenén.

VESZELKA LAKODALMA

Imre egyik este elhatározta, felkeresi Örzsét. A kutya észrevette, de abba is hagyta az ugatást, mert megismerte.
 No, té a régi vagy! Nem tom, a gazdád lánya is az-e? — szól Imre.
 De már erre nyílik is a pitarajtó, pirosposzgás lányfej hajol át a rostélyon.
 — Imre! — sikoltja el magát.
 — Én vónék!
 — Kerüljék kend bejebb!
 — Jó lössz itt a pitarba is, itt a pad, leülünk rá.
 — Nem bánom.
 — De jaj! Beszéjjék kend, országot, világot látott kend! Vótak-e arra szép lányok? Hozott-e kend neköm szép hímzött puruszlikot Bonyevácországbú? Arra milyen papucs a módis? Honnem szól kend?
 — Löhet is tétülled szóhon jutni! Locsogsz összeviSSza mindönt, sömmi értelme nincs a beszédödnek.
 — Akkó okosat beszélök, ami kennek is fáj. Úgy ám, típuszba estem, majdnem hogy nagy gyászunk lött. Isten őrzötte, hogy a nyelvem mög nem bénút, mé a típusz hagy maga után nyomot, aszongyák.
 — Az éppen nem ártott vóna!
 Durcásan félrehúzódik Örzsé a padon, úgy mondja:
 — Annyi idő óta nem beszétünk, oszt most mög lőtámad kend, mint a gyerekököt szokás.
 — Nem is úgy kezdted a beszédöt, hogy talpra essön!
 — Né hallgassa kend!
 — Nem is soká hallgatom, a té unalmas réplikádat, az biztos.
 — Mé van kennek biztos valakije!
 — Úgy mint neköd!
 — Ki mondta?
 — Aki látta.
 — De mos mán nem kő!
 — Té mög neköm!
 Örzsé elpiytyeredik, közelebb húzódik:

— Nő haggyék kend ē!
— Hát azt mondd mög, egy szóra vagyok kíváncsi? Szeretsz-e? Ha van bűnöd, mögbocsátom! Mē hogy oda vótam, oszt a fehércseléd olyan, mint a lengő nád, amőrrre a szél fújja, arra hajlik. Csak ezután jó viselkedj!

— Ēn csak kendőt szerettem, mög szeretőm is — mondja Őrzse.

— Jó van, Őrzse! De azt mögmondom, ha csalfaságon érlek, vagy valakivē összeszűröd a leveit, tē is möghalsz, de ugyan a koma is.

— Eskügygék kend mög velem!

— Nem löhet!

— Dehonnem, hát kögyelmet kaptak kendtők! Vagy akkó mijé harcótak kendtők?

— Amijé a másik.

— Úgy gondótam, mögesküdünk, oszt idegyün kend, oszt dógozunk eggyütt.

— Nem löhet!

— Mijé?

— Azé!

— Hát mögén bujkál kend?

— Űhüm.

— De hát mijé?

— Azé, mē betyár a nevünk!

— De hát mögbocsájtottak kentőknek!

— Úgy ám, de kutyábú nem válik szalonna!

— Az a bátya! Hogy erre eddég nem gondótam!

— De azé mögesküdünk, itt mingyá. Érvényössen. Gyerünk ki az udvarra, lőtérgepülünk a fűre, osztán nézzé fő Őrzse oda az égre. Nézd azt az ezör csillagot, sēmilyen gyertya nem ér fő azoknak a ragyogásává. Azok mind egy szálíg az én cimboráim, azok sohase gyülnének, mindég mosolyognak rám, azoknak a színe előtt esküdünk egymásnak örök hűségöt. Mē tudod, Őrzse! Ha papná esküdünk is, assē érvényös, ha nem szeressük egymást, akkó az is csak cécó.

— De milyen szép ám — mondja Őrzse —, mikó viszik a lánt nyargáva. A kocsi-kon nemzeti szallag, egy kocsin a nagy nemzeti zászló, sok boros üveg, a kocsi-kon, a vőfélyén fonyott kalács! Akikkel az úton tanákoznak, mögkénálík borral, azok isznak az új pár egészségire. Nézik a menyasszont, azt mongyák: de szép! Ēn ezöktű mind elesők, a kend hóbortossága végött. Ketten esküdünk, sēnki sē lát!

— Ha ugyan így is esküdünk — feleli Imre.

— Mán mögén mi leli kendet?

— Magam sē tudom! Csak az a típusz jobban kedvezhetött vóna.

— No gyék kend, eskügygünk! Itt no.

— Most nē! Hónap estére együvök, majd akkó.

— Várom kendet!

— Várjá.

Ezzel Imre elment, akárhogy is szerette Őrzsét, szózatlannak tartotta a beszédét, nem bírta a tervét. Egész éjjel, egész nap szavát sem lehetett venni, küzködött magával: menjen-ē, ne menjen-ē?

Mégiscsak úgy döntött, elmegy, már tíz éve, hogy jár hozzá, üdöbe van, hogy mögeskügygenek.

Vasárnap este, amint ígérte, el is ment.

Őrzse kiugrott eléje: „No gyütt kend?”

— Elsőbb tán köszönni szoktak ifiasszony!

— Kend gyütt ide!

— De te hamarább szólta!

— Hujaj! Maj még most mondom az újságot: hittam ám vendégöket a lakodalomra, mán isznak is odabenn, sógorékat, ángyóékat, szülémeket, körösztapámékat.

— Jaj, hadd mán abba, mē be sē mék!

— Mindönki vári kendet!

— Őlég baj a'!

Bemegy Imre, kezel az emberekkel, egy sincs köztük, akit ne ismerne. Vacsoráznak, aztán isznak. Jól belehaladnak az éjszakába, mind eltetik az új párt. Imre gondolja: „Hát mégis illenék valamit mondani. De ő a beszédnek nem mestere.”

Bezzeg Örzse lotyog, de se színe, se fonákja a beszédnek. Fejébe már összeszedett öt-hat sort, el is tudná mondani, de fél Örzsetől, hogy belekotyog, azt oda a tudomány. Mindegy, föláll, kezdi:

— Kedves jövődő rokonság! Az összegyűvésünknek valami ünnepi kinézete van.

— Úgy ám! Azé ötöztem ki ilyen puccosan! — riszálja magát Örzse. — Mondjad csak tovább, Imre!

— Mongya a nehézség! Összezavartá, ettű féltem, mē az a típus, csak a lött vóna sörényebb.

Egy szó nem sok, annyit sem tudott tovább mondani. Mert az ő mondása szerint: inkább ellopna tíz lovat, mint egy beszédet társaságban elmondjon. Le is ült.

Valaki elkiáltotta magát: Aggy Isten szöröncsét adónak, vövőnek!

Ivás, evés volt. Imre meg Örzse egymás mellett ültek. De egykettőre elkedvetlenítette, mert azt mondta neki:

— Ügyé, milyen jóízűt övött kend a mi asztalunkon termött paprikásbú? Mög ügyé csúszik rá a kadarunk is!

Örzse buta volt, a betyárnak minden szó a kedélyére nehezedett. Hajnaltájt mindenki hazament.

— Mosmán úgy híjjá, hogy „uram”! — szól Imre.

— Még nem esküdtünk!

— Gyere, térgyepölj ide mellém! Tödd a szívedre a kezed, a másikat add ide! Mongyad: hogy én tégöd szeretlek! Sēmminemű öröömömbé, bajba ē nem hallak, soha mög nem csallak! Isten éngöm úgy segítcsön!

Imre szép tejszín meg egy parázsfejú gyűrűt húzott Örzse ujjára. Örült a két gyűrűnek, de azért megjegyezte:

— Csakhogy a templomba nem így eskünnék ám!

Bementek, beszélgettek, Imre nem sokáig maradt. Langyos reggel volt, Örzse kikísérte, ott megcsókolták egymást, Imre elment.

Örzse bement, leült a padkára, elkezdett sírni.

Azt kérdi az anyja:

— No mi bajod? Mé bōgsz?

— Mé nem mondta kend azt neköm, hogy asszonnak sē jobb mint lánnak?

— Hát nem öleget mondtam, hogyha még éccő lán löhetnék, nem mönnék többet férhön! Hajaj, nem fenékgig téföl ám az asszonysors — így Örzse anyja.

Hazaér Imre, de nagyon szomorú. Kötekednek vele, ki ezt szól, ki azt, de nem tudják jókedvre hangolni. Este, mikor mindenki elcsöndesedik, Imre ül egy állatbőrön, fejét kezébe hajtja.

— Mi bajod, Imre? — szól Sándor. Ezt nem nézhetöm, neköm tunni kō, milyen sérelöm ért!

— Kétféle — feleli Imre.

— Löhet-é rajta segíteni?

— Alig hiszöm!

— Jó cimborám, ki vele! Nē öljon a bánat.

— Hát az első az, hogy ez az Örzse annyi sok haszontalanságot összefécsög, nem szeretöm a tempóját, möghát truccos is!

— Hát apránként majd mögnevelöd, ez nem olyan nagy baj. Mi a másik?

— A szégyönt a képem pirulása igazoli — feleli Imre.

— No tán bizon szömérmes vagy?

— Dehogy is! Csak hát milyen embör az, aki a menyasszonya öszömin, iszomán tartja a lakodalmat. Sömmi nem esött jó, még a bor se, hozzá még a lányasszony azt vágta: Ugye milyen jóízűt övött kend a mi asztalunkon termött paprikásbú?

— Ez mán komoly ok a bánatra.

Nézd, a pofám hogy pirul, lángolok, ebbe én is hibás vagyok. Most az éccó jó, hogy az a buta liba lotyogott, mē ezt igazán nem értem fő ésszē. Még magam se tudom, hogy csinálom mög, de egy kivételös lakodalmat csinálók, hogy még él a nép, mögemplögesse a betyárlakodalmat.

Aluggy, Imre — levöszöm a válladrú a bánatot. Hét vármögye hall a lakodal-madrú, még Pestön is azt beszélík.

Imre tényleg megnyugodott, alvóra tért.

Sándor Piszével tárgyal:

— Idehallgass, Matyi! A vörös csárda közelibe lakík Baor Apolló, az az özvegyasszony. Émégy hozzá, szórul szóra emondod neki, amit izenök. Innen emégy Szilasihon, erre még mindég haragszok, mē ha első este ideaggya a pénzt, a kecske nem rágta vóna szét. Ez egy vén smucig, de most mögbánja.

Sándor elmondta a mondókáját Piszének. — Most mán indulj!

Pár perc múlva már csak egy kis porfelleg mutatta, merre halad Piske.

— Jú napot, Pola néni!

— Ödd mög fiam, ha jó!

— Maj nem gúnyolódik kend mingyá, ha mögmondom, mi járatban vagyok!

Pola néni elfehéredett, rossz sejtelve támadt.

— Hát azt üzeni kendnek a gazdám, hogy szombaton nyúzassék kend mög öt birkát a hízott ürükbú, még kennek marad 85 darab, nem sínyli kend mög!

— Tuttom nekü van számadóm! — feleli Pola gúnyosan.

— Csak lajstrom van vezetve, nemcsak kendrú, másrú is. Mög két darab egy-éves hízott bornyút, abbul is marad még nyóc darab, azt se sínyli kend mög! Süs-sék kend két kemince kinyeret, fé méterösre hasaggyon a púpja, két kemince kö-ménymagos pógácsát, 4 kemince túrús rétest.

— Jaj neköm, szögény özvegynek, Szent Mihály arkangyal, ne engedj a sá-tánnak ilyen hatalmat a földön! Futó kúduássá vagyok téve! Jaj, jaj, neköm!

— Csöndesebben Pola néni! Mē nem jó lössz ám ebbü! Amit emondtam, szom-baton este nyóc órára lögyön készen.

— Elfelejtöm mönnyi! — mondja Pola.

— Itt az írás! — azzal odaad Piske egy kis bőrfélét.

A tanyábú mindönki tűnjön ē, másnap délig sēnki mög nē közelicse a tanyát. Ez a parancs. Ha van kennek bátorsága mögszegni, ám tögye kend! Csak asztán nem szeretnék a kend büribe lönni! Innen mék a szomszédba Szilasihon, átgýühet kend möghallgatni, oda hogy szól a parancs.

Mennek együtt, ott van csak húsz lépésre. Pola emelgeti a kék vászonkötényt sűrűn, töröli omladozó könnyeit.

— Adjon Isten jó napot, Szilasi bátyám!

— Adjon Isten! Tán möggondótad, hogy ēviszöd a kecskerágott bangót? De tē, Pola mé pityöröttē ē olyan keservessen?

— Löhēt, hogy kend is belekezd a pincsi nótába, ha elsorolom a parancsot. Nem viccel már Szilasi, fehér, mint a fal.

— Idehalligasson kend! A gazdám parancsát adom tudtára: húsz akó piros bort szombaton estére átgurít Pola nénihön. Az udvaron faderekra a hordót (vagy hordókat) ehellezi, a csapat beleüti, ez az első parancs.

— Száz forintot adok a Szent Antalnak, ha ezt a csapást szétoszlati a fejem fölű — remeg Szilasi szája.

— Várjék kend, nē siesse kend el az ígēretöt, mē még sok minden kövętközík ám! Harminc darab muzsikust röndöl kend! De alkugyék kend velük, mē azt is kend fizeti.

— Védőszentöm, Máté, könyörűj rajtam!

— Ezör darab gyertyát csinátat kend Szögedébe, de nem ám faggyúbú, mē az bűdös, hanem viackbú lögyön, éppen egy éccakára való.

Szilasi a maga magasságából elvágódott.

Pisze Matyi egy írást nyomott az alélt ember kezébe, és otthagyta.

— Most mán én is jobban érzöm magam, mē Szilasin még nagyobb eret vágatok, mint rajtam! Rongy fehérccseléd léttömre jobban kiálltam a parancsot, mint ű, mē én nem vágóttam ē.

— Csakhogy a gyertyát nem tudja beszörözni — mondja Pisze —, de abbú lössz ám nagy baj.

— Hát tudja ű azt, akkó szédűt ē — mondja vígan Pola.

Pola néni, mindön röndbe lögyön! Oszt hagyják ē a tanyát.

— Ahogy mondtad, szórú szóra mögtöszöm. A jószág bűrit eladhatom-ē a zsidónak?

— Errű nem vót szó — mondja Pisze. Hagyja kend itt, majd lössz vele valami. Isten álgya kendet! Úgy nézöm, Szilasi is főkēt mán.

Visszaérkezett Matyi a barlanghoz.

— No, mire végezted, Matyi?

— Szórú szóra átattam az üzenetöt. Pola sirt, csapkotta a tőnyerit, de mikő möghallotta, hogy szól Szilasinak a parancs, akkó aszonta: most mán egy kicsit könnyebben érzöm magam.

Sándor nevette.

— Szilasi a gyertya hallatára észédűt, aszongya a bor kikerül magátú, ha egy csöpp nem marad is, a muzsikusokat is majcsak elintézi, hanem a gyertyák — aszonta —, ezt nem tudja beszörözni, erre ēvágódott.

— Nem is tuggya! — mondta Sándor.

— Hát akkó mi világít, a fülünkbe rakjuk az önnivalót?

— Maj töszök rúlla, hogy lögyön világosság.

Azt mondja Sándor Imrének:

— Aki a tē lakodalmadba vót, mind egy szálíg hidd mög! A fehérccselédök gyűjjenek kocsvā, a férfijak lóháton, mindön bētyár ott lögyön, akinek felesége, családja van, avvā, akinek szeretője, avvā. Sēnki nē hiányozzon! Nyóc órára mindönki ott lögyön! Kēt bētyár van a bandába, aklük örökkē civódnak, azoknak a korónikájukat is lejáccuk, möghát főlegössen a tē lakodalmad.

Szombat este mindenfelől érkeztek a Pola-féle tanyába, ki kocsin, ki lóháton, ki gyalog. Az bizony üres volt, ahogy a parancs szólt, mindenki elment a tanyából, de Szilasiéktól is. A ház közepén ott volt hat nagy bogrács, paprikás, a parazsat bevitték, annak a tetején volt, hogy ki ne hűljön.

Sok szép púpos fehér kenyér, a padka meg az asztal telerakva túrós réteszel, köménymagos pogácsával. A három hordó bor az udvaron csapon, a zenészek is harmincan ott voltak.

Oda volt készítve a sok parasztányér, cserépkancsók, mindenről gondoskodott Pola.

Mikor Sándor meglátta, azt mondja: Ezē kap túllem olyan aranygombos puruszlikot Pola, hogy érjön annyit, amibe neki került ez a cécó.

— Mindön van, csak gyertya nincs! — mondja Imre. — Az a tíz szál sēmőddig sē ölég, csak még az asszonyok tálanak.

Kinn lössz az övés az udvaron, a gyöpön.

Ki van már minden hordva. Mindenkinék tányér sē jutott, ettek ketten is egyből, főleg a férfiak a bográcsból. Fogránk a vacsoráhon, de ez a tíz gyertya sēmmit sē ér — mondja Imre Sándornak.

Húsz lépésre volt Szilasinak egy harminc lépés hosszú kazalja, a szél éppen erről fűjt, nem hozza rájuk sem a kormot, sem a lángot, sem a melegséget.

Eltűnik Sándor, leguggol a kazal tövébe, elővesz egy kis követ, acélt meg egy kis kohát. Elkezd csíholni, nemsokára száll a szikra, melegszik a szalma, pillanatok alatt öles lángok nyaldossák végig a kazalt, van már vakító világosság egy szál gyertyától.

Hanem a két tanya macskáinak is került dolga. A kazal alól százával menekültek az egerek. Hogy a macskák mit műveltek, pazar volt. Nem is ettek, csak kapkodták őket, azt sem tudták, melyik után fussanak. Odafutottak a vacsorázók közé, volt sikoltás, nevetés, hancúrozás.

Lecsöndesedtek az egerek, Sándor a harminc zenészt körülállította a vacsorázók körül, úgy zenéltek, szebbnél szebb nótákat, nem haladt a vacsora, mert föl-fölugráltak a zene ütemére.

Véget ért a vacsora, behurcolkodtak, megkezdődött a tánc, felváltva, hol a rezes, hol a tamburás, hol a hegedűs volt ott, még tökciterás is meg harmonikás, mindenfajta zenész.

— Na Imre, mög vagy-e ölegödve?

— Ilyent még az apám se csinált vóna.

Éjfél tájon leállított minden zenészt Sándor. Megáll, karját mellén keresztbefonja:

— Csöndöt kérök!

Néma csénd lett, csak az elmaradt búzaszemek pattogása, és a kazal sercegése hallott, a szél szállingós fekete kormokat kavargatott a lakodalmások feje fölött.

— Kovics! Dömbi! Gyertök ide elébem!

Az egész bandámba csak ketten vattok, akik nem egyeztök, most itten é kő dűni a sorsotoknak. Kétfélét adok elébetök, válasszatok! Az egyik az, hogy itt mögfogaditok, hogy soha többet egymásra nem haragszotok! Mögcsókolitok egymást! Egy-egy icce bort mögisztok, éltök békességbe köztünk, mint a többi cimborák. Hát olyan nehéz ezt mögtönni? Haragost a bandába nem tőrök!

A másik: itt most szabályos birokra keltök, a szabály az: hanyatt a földön, a két váll érje a földet. Amék légyózi a másikat, az agyonlüvi, itt é is temetjük. Még éccő: béküjétek ki!

Mind a kettő egyszerre szól:

— Nem.

— Kezdődjék — szól Sándor.

Összeölelkezik a két betyár, megy a biztatás, hol egyiket, hol másikat: né engedj, Kovics! Csavard mög, Dömbi!

Sándor megtiltotta a közbeszólásokat. Hol az egyik alul, hol a másik felül, fél váll a földön, ismét felülkerekedik. Félórája már folyik a viadal, a fényözönben. Lihegnek, ki vannak állva, fújnak egymásra, mint két vadbika.

— Folytassuk! Vagy szavazással pusztuljon egyikök. Beleegyeztök?

— Bele!

Lezajlott a szavazás. Dömbinek kellett volna meghalni. Rúzsa odanyújt egy karhosszú revolvert Kovicsnak.

— Lódd agyon!

Dömbi ott áll a tér közepén, lehajtott fejjel, szelíden, szívére teszi kezét.

— Ide, Kovics!

Örzsze Kovics háta mögé ugrik, felcsapja a pisztolyt fogó kart, a levegőbe süvít el a golyó.

— Az én lakodalmam, én parancsolok! Nem tort ülünk itt, hanem mönyegzőt!

Összenéz a sok vad férfi, senki sem szól a bátor fehércseléd ellen. Hanem Kovics meg Dömbi szépen haladnak összefelé, megcsókolják egymást. Az iccék megtették a hatást, elválaszthatatlan cimborákká váltak. Pola néni megkapta a kárpótlást, Szilasinak is meghozták mind a borát. Mindent megtérítettek.

Azt mondta Sándor: „Csak nem hitelbe lakodalmazok!”

Egyedül él a tanyán több mint húsz év óta. Kedveli a csendet, a magányt, de szereti az embereket is. Tud dolgozni, szívesen, kitartással. Homokon gazdálkodó elődeinek a keménysége szinte arcvonásaiba vésődött.

Legelőször egy betyárokról szóló elbeszélés-sorozata került a szakemberek kezébe 1967-ben. Hogyan született ez az írás?

— Olvastam Móricz Zsigmond könyvét Rózsa Sándorról. Megdöbbenve vettem észre, hogy a Veszelkákat Röszkére teszi, pedig azok nem röszkeiek, hanem mind balástyaiak voltak. Apósom sokat mesélt arról, hogyan váltak a nagybátyjai betyárokká. En ezt megírtam, ahogy hallottam tőle. Egy kicsit kicifráztam.

A helybeli pap fölhevít rá Bálint Sándor figyelmét, aki ajánlotta, küldje be írását a megyei néprajzi pályázatra. Mindjárt első jelentkezésekor pályadíjat kapott.

— Mikor kezdett írni?

— Miután elváltam a második uramtól, 1946-ban. Mindig motoszkált bennem valami, de nehezen fogtam hozzá. Dolgozni, küzdeni kellett. Mikor elkezdtem, úgy gondoskodtam, melyik betű is következik most ezután — pedig az iskolában első tanuló voltam.

1968-ban már 267 oldalas kéziratot küldött be a néprajzi pályázatra. Tanyai emberekről ír, a megtörtént eseteket elbeszéléssé kerekíti, s közben sok mindent megőriz a régi tanyák berendezéséről, a tanyaiak hagyományvilágáról, életmódjáról. Azóta minden évben részt vesz a gyűjtőpályázaton. Önéletrajzában írja: „Ott álltam egyedül, de sem községtől, sem rokontól nem kértem segítséget. Részes földet fogtam, hozzáfogtam építkezni, 11 évre tudtam befejezni... Az írással nem hagytam fel, életszükségletté vált. Hiszen a népek közt élek, mint nyitott könyvből olvasok belőlük, előttem szokásukat, örömeiket, bánatukat, mindent kitárnak.”

Kimeríthetetlen forrása van: a tanyai nép élete, ahogyan ő és családja élt, részben még az elődöktől rájuk hagyományozódott körülmények között. Itt a betyártörténeteket feldolgozó elbeszéléseinek néhány összefüggő részletét közöljük.

